

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Борислав Борисов
академичен координатор на дейността на институтите в УНСС
и председател на Университетския научен съвет на институтите

автор и вносител на текстовете за създаване на търговски дружества на държавните висши училища с цел стопанската реализация на създадените в тях резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, приети от 43-тото Народно събрание на Р България в Закона за изменение и допълнение на Закона за висшето образование (ЗВО) от 01.03.2016 г.

ОТНОСНО: Проект на Постановление на Министерски съвет (МС) за условията и реда за създаване на търговски дружества от държавните висши училища за целите на стопанската реализация на резултатите от научни изследвания и обекти на интелектуалната собственост

I. ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ

След внимателното ми запознаване с проекта на Постановление на МС (ПМС), изразявам следното мое становище:

Първо: Макар и с неоправдано закъснение от близо 3 години след приетите за тази цел допълнения към ЗВО през 2016 г., публикуването на това постановление е **от изключителна важност** за развитието на научните постижения и създаваните обекти на интелектуална собственост в държавните висши училища и тяхното реализиране в практиката.

Необходимостта от такава нормативна уредба бе много категорично подчертана от експертната група на Световната организация за интелектуална собственост на заключителната среща дискусия като част от Мисията на Световната организация за интелектуална собственост за установяване на фактическото състояние (нормативна уредба, наличие, организация и дейност в отделните университети, основни резултати и пречки) на университетските центрове за трансфер на технологии в България (м. април 2019 г., УНСС). Ясно бе посочено, че университетските центрове за трансфер на технологии не само не са изградени във всички университети, но и там, където ги има, те съществуват основно на книга и са силно затруднени в своята дейност, като основната причина за това е отсъствието на нормативна база, която да им позволява да осъществяват този технологичен трансфер чрез неговите две основни форми: продажба и лицензиране на обекти на интелектуална собственост.

Второ: Като цяло текстовете на постановлението уреждат в някаква степен параметрите за **условията и реда за създаване на търговски дружества** от държавните висши училища за целите на стопанската реализация на резултатите от научни изследвания и обекти на интелектуалната собственост. Друг е въпросът дали тази уредба е възможно най-добрата или поне достатъчно добра за висшите училища (ВУ).

Трето: В текстовете на отделните членове на постановлението **има определени слабости, недопустими пропуски и съществени противоречия**, водещи до бъдещи неблагоприятни последствия за дейността на създаваните търговски дружества и което е още по-лошо – **до реалното бламиране на заложената идея, смисъл и цел на самото постановление.**

Това е особено видно от съществуващото противоречие между текстовете на чл. 2 на проекта за постановление и съответно текстовете на всички точки на ал. 1 на чл. 4 на същия проект. При това в тези текстове става дума за регламентиране на най-същественото за дейността на създаваните търговски дружества и това е **техният предмет на дейност.**

Смущаващи записи има обаче и в текстовете на други членове на проекта.

ПЪРВИ РАЗДЕЛ

НЕОБХОДИМИ ПРЕДВАРИТЕЛНИ ПОЯСНЕНИЯ ОТНОСНО СЪЩНОСТТА НА ФОРМУЛИРАНАТА ЦЕЛ НА СЪЗДАВАНЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ДРУЖЕСТВА ОТ ДЪРЖАВНИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА

Конкретните бележки по повод чл. 4, както и по останалите текстове на проекта за ПМС ще бъдат направени по-нататък в изложението. За да бъдат те разбрани и от евентуална полза за бъдещи корекции в текста на проекта, то преди всичко е необходимо да се разшифрова разписаната в чл. 2 на проекта на ПМС **цел на създаването на търговските дружества от държавните висши училища, формулирана много точно и ясно по следния начин: „за целите на стопанската реализация на резултатите от научни изследвания и обекти на интелектуалната собственост“.**

I. КАКВО ВКЛЮЧВА И КАКВО ТРЯБВА ДА СЕ РАЗБИРА ПОД „СТОПАНСКАТА РЕАЛИЗАЦИЯ НА РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ОБЕКТИ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ“

За да бъде дешифрирано съдържанието на израза „стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост“, е необходимо:

първо: да се опишат точно и ясно обектите, по отношение на които ще се търси тяхната стопанска реализация и особено тези, съдържащи се в обобщаващо ги понятие „обекти на интелектуална собственост“;

второ: да се опишат присъщите за тези обекти дейности, чието изпълнение ще осигури тяхната стопанска реализация.

Едва когато се изпълнят тези две изисквания, ще може и достатъчно точно да се определи съдържанието и обхватът на предмета на дейност на търговските дружества, създавани от държавните висши училища.

1. Основни параметри и съдържателен обхват на понятието „обекти на интелектуална собственост“. Видове обекти.

Понятието „обекти на интелектуална собственост“ включва в себе си почти всички резултати на творческия/интелектуалния труд от всички области на човешкото знание и

тяхното изброяване тук поради големия им брой едва ли е удачно да се направи. Всички те обаче са изключително добре описани като същност и параметри в десетки международни актове, както и в националната ни законодателна уредба.

От текстовете на проекта на ПМС обаче се убедих, че тези обекти не се познават и естествено не могат да бъдат описани необходимите и свързани с тях дейности.

Поради тази причина си позволявам в най-общ план само да маркирам някои основни положения, свързани с обектите на интелектуална собственост.

1.1. Обекти на интелектуална собственост, чието основно приложение и предназначение е насочено към обслужване на индустрията в най-широкия смисъл на това понятие и поради тази причина една значителна част от тези обекти се наричат още и с обобщаващото понятие „обекти на индустриална собственост“.

Тяхната правна закрила се осъществява чрез получаването на защитен документ, наречен патент, или чрез регистрация по специален ред в националното патентно ведомство или в специално създаден за тази цел друг национален или международен орган.

Основните обекти в тази група са:

- патенти за изобретения,
- полезни модели (т.нар. „малки изобретения“),
- търговски марки,
- промишлен дизайн,
- географски означения и др.

Към тях задължително трябва да се прибавят и едни изключително значими за селското стопанство обекти на интелектуална собственост и това са:

- нови сортове растения и
- нови породи животни,

както и обекти, свързани с интернет, компютърните системи и софтуерната индустрия, като:

- програмни продукти,
- домейн имена,
- база данни,
- топология на интегралните схеми и др.

1.2. Произведенията на литературата, науката и изкуствата като обекти на интелектуална собственост.

Ще посоча само една част от тях поради невъзможността тук да бъдат изброени всички видове такива обекти. Това са:

- всички видове литературни произведения, включително на научната и техническата литература, на публицистиката, както и периодични издания, енциклопедии, сборници, антологии, библиографии, преводи и преработки на съществуващи произведения, графично оформление на печатно издание и др.;
- всички видове музикални и музикално-сценични произведения, аранжimenti на музикални произведения и на фолклорни творби;
- театрални постановки и др.;

- филми и други аудиовизуални произведения;
- произведения на изобразителното и на всички видове други изкуства;
- произведения на архитектурата, проекти, карти, схеми, планове и други, отнасящи се до архитектурата, териториалното устройство, географията, топографията, музейното дело и която и да е област на науката и техниката и др.

Не се приемат за обекти на авторско право съгласно българското законодателство следните обекти:

- нормативни и индивидуални актове на държавни органи за управление, както и официалните им преводи;
- идеи и концепции;
- фолклорни творби;
- новини, факти, сведения и данни (фактически и статистически данни).

1.3. „Резултатите от научни изследвания“ като обект на интелектуална собственост.

Резултатите от научни изследвания, независимо под каква форма съществуват, винаги са обект на интелектуална собственост.

Тяхното текстово обособяване отделно от „обекти на интелектуална собственост“ в чл. 21, ал. 1, т. 15 от ЗВО и впоследствие в чл. 2 на проекта на ПМС е единствено поради високата им значимост като университетска дейност и факта, че тези резултати са в основата на повечето от създаваните обекти на интелектуална собственост и особено на високосзначимите от тях.

В този смисъл „стопанската реализация на резултатите от научни изследвания“ се извършва по аналогичен начин на този, по който се извършва „стопанската реализация на обектите на интелектуална собственост“.

Специфики може да има както за всеки друг обект на интелектуална собственост, но принципите, правилата и механизмите за стопанска реализация на обектите на интелектуална собственост са едни и същи.

1.4. Правна закрила на обектите на интелектуална собственост. За двете групи обекти на интелектуална собственост съществува специално законодателство за правната им закрила, като най-често за обектите на индустриална собственост се създават специални закони за всеки един обект и за тяхната правна закрила е необходимо да се осъществи специална процедура на регистрация, докато произведенията на литературата, науката и изкуствата почти изцяло влизат в обхвата на т.нар. „авторско право“ и тяхната правната закрила възниква автоматично със самия факт на тяхното създаване.

Трябва да се има предвид, че националните закони за закрила на обектите на интелектуална собственост са във висока степен унифицирани в световен мащаб, като за тази цел е създадена и този процес се администрира от Световната организация за интелектуална собственост, която е специализирана организация на ООН, и България е неин член.

2. Основни начини за „стопанската реализация“ на обектите на интелектуална собственост.

Стопанската реализация на обектите на интелектуална собственост и предимно на тези, имащи технически характер и/или индустриално приложение, може да се осъществи и се осъществява основно по типични и присъщи за тях три начина:

- **чрез внедряването им като иновации в производствените структури** на промишленост, селско стопанство, строителство, търговска дейност и въобще във всички възможни сфери на общественото стопанство;
- **чрез продажбата на обекта на интелектуална собственост** и
- **чрез предоставянето на лицензия/-и за обекта на интелектуална собственост.**

2.1. Внедряване на обекта на интелектуална собственост като иновация/-и в производствени структури. Разбира се, че внедряването, промишленото усвояване и организирането на производство като правило е крайната цел на създаването на обекти на интелектуална собственост с технически характер, като изобретения, полезни модели и др.

Също така се разбира обаче, че действията „внедряване“, „промишлено усвояване“ и „производство“ са предмет на дейност и се извършват от самите производствени структури, а не от търговските дружества на държавните висши училища и следователно **не трябва да се включват в предмета на дейност на тези дружества.**

При това на държавните висши училища не е работа да създават производствени предприятия, а да разработват за тях нови продукти и технологии и да им ги предоставят за използване чрез своите търговски дружества под формата на продажба на патентите за тях или чрез предоставянето на лицензии.

Ако все пак в това направление може да се включи нещо в предмета на дейност на търговските дружества, то това може да бъде **„оказване на съдействие“ при „внедряването и промишленото усвояване“** на продадения на предприятието обект на интелектуална собственост и **евентуално поемане на ангажимент за работа по неговото бъдещо развитие и усъвършенстване.**

Така на практика начините за стопанската реализация на тази част от обектите на интелектуална собственост, които се обособяват като „обекти на индустриална собственост“, могат стопански да бъдат реализирани от търговските дружества на държавните висши училища по следните два начина:

2.2. Продажбата на обекта на интелектуална собственост. Най-често срещано в разговорния език като „продажба на патенти“, и/или

2.3. Предоставянето (продажбата) на лицензия/-и за обекта на интелектуална собственост.

В разговорния език дейностите по т. 2.2. и т. 2.3. макар и в известен смисъл не съвсем точно и по-тясно казано се обобщават най-често с израза **„продажба на патенти и лицензии“.**

2.4. По-сложно и специфично стои въпросът за „**стопанската реализация**“ на **произведенията на литературата и изкуствата** и главно на произведенията на изкуствата, доколкото за литературните произведения има натрупан известен опит и правила. Тук под „стопанска реализация“ на произведенията на изкуствата трябва да се разбира даването на възможност на държавните висши училища и то главно на тези, чийто основен предмет на дейност е свързан с театрални, драматургични, музикални и музикално-сценични произведения, както и с други произведения на изкуствата и тези на архитектурата, да могат да реализират приходи от **използването** на тези произведения, създадени от членове на техния академичен състав. Става дума за приходи на ВУ, а не само на авторите, които при всички случаи трябва да реализират приходи по установените в закона начини.

Начините за използване на произведенията на различните видове изкуства обаче са различни и специфични. В този смисъл разписването на видовете дейности, свързани с използването (стопанската реализация) на тези обекти на интелектуална собственост, които дейности ще влязат в предмета на дейност на търговското дружество, трябва да се направи от съответните специалисти във всяка една от тези области.

Основната форма за осъществяването на стопанската реализация на този вид произведения от търговските дружества е чрез тяхното лицензиране като правна основа може да се използва съществуващата регламентация в Закона за авторското право и сродните му права, например относно:

- сключването на договори за използване между автор и ползвател (при възможност това да бъде евентуално търговското дружество на ВУ), както и
- статута на произведение, създадено по трудово или служебно правоотношение, и/или
- статута на произведение, създадено по поръчка.

Задължително обаче тези ВУ трябва да приведат своята вътрешнонормативна уредба в съответствие със законовите изисквания за тази цел.

След казаното дотук става ясно, че основните, присъщите и най-типичните начини за стопанска реализация на обектите на интелектуална собственост, които трябва да се съдържат в предмета на дейност на търговските дружества на ВУ, са следните:

Първо: продажба на създадения във висшите училища обект на интелектуална собственост и/или

Второ: предоставянето на лицензии за тези обекти на интелектуална собственост.

Трето: използване на произведения на изкуствата от търговското дружество по присъщи за произведението начини, водещи до реализирането от това използване на приходи за ВУ.

Тези начини за стопанска реализация на обектите на интелектуална собственост трябва да съставляват основата и същността на предмета на дейност на търговските дружества на ВУ, който предмет ще трябва да се допълни с присъщите за всеки един от тези начини и специфични за всеки един от обектите необходими дейности за тяхната стопанска реализация.

Ще си позволя да приведа примерен списък за такива присъщи дейности главно по отношение на основния обект на индустриална собственост – патентите за изобретения:

- Провеждане на необходимите патентни и други проучвания за осигуряване възможността разработеният обект да получи правна закрила.
- Проучвания за определяне на необходимостта от получаването на правна закрила на всеки отделен обект на интелектуална собственост в страната и в чужбина с възможност за неговата стопанска реализация. При необходимост извършване на съпоставителен анализ за предимствата от получаването на правна закрила или запазване в тайна параметрите на обекта под формата на ноу-хау.
- Реализиране на цялостната процедура по подаване на заявка и получаване на правна закрила на създадените обекти на интелектуална собственост в страната и на предварително проучени и избрани други държави в чужбина.
- Извършване на бизнес оценка на всеки един от създадените обекти на интелектуална собственост.
- Извършване на маркетингови проучвания за притежаваните обекти на интелектуална собственост, включително определяне на основните конкуренти за дадения обект, правната закрила на обекта от конкуренти по територии за идентификация на възможните пазари, прогнози за пазарен живот на обекта и тенденциите в неговото развитие, основни предимства на обекта пред негови аналози на конкурентите и др.
- Подготовка на необходимата документация, информационни и презентационни материали, както и компетенции на лицето за преговори и всички други необходими условия за осъществяване на сделката.
- Осъществяване на контрол по изпълнение на сделките за продажба на обекти на интелектуална собственост и по сключените лицензионни споразумения.
- Създаване и поддържане на база данни за създадени резултати от научни изследвания и други обекти на интелектуална собственост във ВУ по целеви направления за тяхната възможна стопанска реализация.
- Поддържане на контакти с научни колективи и потенциални автори на обекти на интелектуална собственост и оказване на необходимата консултантска помощ за постигане на разработвания обект на необходимите параметри за неговата правна закрила и стопанска реализация.
- Създаване на система за запазване в тайна на всяка една информация, която не е включена в описанието на обекта в издадения за него документ за правна закрила, но която информация е свързана с този обект и е необходима за неговото промишлено усвояване, и обособяването на тази информация като присъщо на обекта ноу-хау.
- Разработване на комплект вътрешнонормативна документация, съдържаща: писмени изисквания към всеки един обект на интелектуална собственост, за да стартира процедура по неговата стопанска реализация; технологични процедури за подготовка и стопанска реализация на обектите съобразно техните характеристики и специфика.

Изброяването може да продължи съответно и за другите групи обекти на интелектуална собственост, които ще бъдат обект на стопанска реализация от ВУ.

3. „Авторството“ и „собственост“ върху създаваните в държавните ВУ обекти на интелектуална собственост при тяхната стопанска реализация.

Законите за правна закрила на обектите на интелектуална собственост и у нас, и в другите държави изключително прецизно решават въпросите относно авторството на даден обект на интелектуална собственост и притежателя на този обект, да го наречем за удобство неговия „собственик“.

Автор на даден обект на интелектуална собственост е неговият създател и като правило това е физическо лице или група от физически лица. Не винаги обаче авторът/-ите са и собственици на създадения интелектуален обект.

Това обикновено става само в случаите, когато физическите лица автори осъществяват научни и технически изследвания и разработки на свои идеи със собствени сили и финансови и материално-технически средства. Това са относително редки случаи и тенденцията е към тяхното намаляване поради непрекъснато нарастващата сложност и ресурсна осигуреност на научните изследвания.

Масовият случай на създавани обекти на интелектуална собственост е по пътя на т.нар. „статут на служебно създадените обекти на интелектуална собственост“. Най-общо казано, той възниква при следните случаи:

а) авторът работи на трудов договор в дадено юридическо лице и в неговите служебни задължения влиза провеждането на изследователска работа, която може да доведе до създаването на обект на интелектуална собственост. При такова създаване „собственик“ на интелектуалния обект става юридическото лице.

б) авторът работи чрез възлагане на определена работа, която може да доведе до създаване на обект на интелектуална собственост. „Собственик“ на създадения обект в този случай става възложителят.

в) когато при създаването на обект на интелектуална собственост авторът е ползвал материална база и ресурси, както и знания, опит и/или умения, придобити в следствие на работата му при определен работодател, то „собственик“ на създадения обект става работодателят.

Нарочно не навлизам в дълбочина на тази прецизна материя. Обяснявам тези неща за да е ясно, че на практика, когато се говори за създаване на търговски дружества от държавните ВУ, чиято цел е стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, то става дума за това, че **тези търговски дружества ще реализират по стопански начин главно, да не кажа и единствено, само резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, на които собственик е самото ВУ! Подчертавам още веднъж, че собственик на обектите е самото висше училище!**

Това не изключва възможността търговското дружество на едно държавно висше училище поради по-голям опит и възможности на базата на договор да поеме стопанската реализация на обект на интелектуална собственост, който е „собственост“ на друго ВУ.

Авторите на създадения обект от своя страна ще получат съответно възнаграждение по начин, определен в закона, който въпреки не изключва възможността и те да станат „собственици“ на обекта при определени условия.

ВТОРИ РАЗДЕЛ

КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ИЗМЕНЕНИЯ И ДОПЪЛНЕНИЯ В ТЕКСТОВЕТЕ НА ПРОЕКТА ЗА ПМС

I. ОТНОСНО ПРОТИВОРЕЧИЕТО МЕЖДУ ЦЕЛ НА СЪЗДАВАНЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ДРУЖЕСТВАТА И ТЕХНИЯ ПРЕДМЕТ НА ДЕЙНОСТ (ПРОТИВОРЕЧИЕ МЕЖДУ чл. 2 и чл. 4, ал. 1 (всички точки) НА ПРОЕКТА ЗА ПМС)

В какво се изразява това противоречие?

1. В текста на чл. 2 на проекта за ПМС, който произтича и е в пълно съответствие с текста на чл. 21, ал. 1, т. 15 от ЗВО, пределно ясно се определя **целта** на създаването на търговските дружества от висшите училища по следния начин:

„За стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, държавните висши училища може да създават дружества с ограничена отговорност и акционерни дружества по реда на Търговския закон, ...“.

Така търговските дружества към ВУ се създават единствено с тази цел и съответно предметът на дейност на тези дружества трябва да произтича от нея, да е в съответствие с нея и да осигурява нейното постигане.

По същество така формулираната **цел** в чл. 2 едновременно имплицитно, но и достатъчно ясно всъщност, **определя макрорамката на предмета на дейност на търговските дружества**, които те могат и трябва да осъществяват.

Ако нещо наистина трябва да се направи в следващи на чл. 2 текстове на проекта за ПМС, е така очертаният като макрорамка **предмет на дейност** на търговските дружества да се дефинира, подреди и разпише в определена системна последователност **по видове дейности и по обекти**, като по този начин се създаде яснота и точност за съдържанието и видовете дейности, влизащи в обхвата на предмета на дейност.

2. Такъв опит за разписване на видовете дейности и обекти, които в своята съвкупност определят предмета на дейност на търговските дружества, е направен в текста на всичките три точки на ал. 1 на чл. 4 на проекта на ПМС.

За съжаление, текстът е в изключително насипен вид и доста нескопосано разписан, с много пропуски в съдържанието и обхвата на това, което би трябвало да бъде предмет на дейност на търговските дружества, от една страна, и, от друга страна, с включването на поредица от дейности, които не са присъщи, излизат извън обхвата и противоречат на формулираната в чл. 2 цел и произтичащия от тази цел предмет на дейност на търговските дружества.

Текстовете на цялата ал. 1 на чл. 4 на проекта на ПМС по същество обезсмислят напълно формулираната в чл. 2 **цел** на създаването на търговските дружества, правят невъзможна дейността на тези търговски дружества и превръщат самото постановление в един мъртвороден нормативен документ с иначе добре звучащо заглавие.

На практика е създадена абсурдната ситуация, при която предметът на дейност на търговските дружества да не съответства и да е в противоречие с целта на тяхното създаване.

Направената така констатация я подкрепям със следните постановки в текстовете на чл. 4, ал. 1, т.т. 1, 2 и 3 на проекта.

2.1. Несъответствия по т. 1. на ал. 1 на чл. 4.

2.1.1. В чл. 4, ал. 1 в три нейни точки е направен опит да се определи предметът на дейност на търговските дружества, който предмет трябва да произтича от определената в чл. 2 цел и да включва дейности, които да осигуряват нейното постигане.

Между формулираната цел обаче в чл. 2 и описания предмет на дейност на търговските дружества в чл. 4 има определени и то съществени несъответствия и разминавания.

В т. 1 на ал. 1 на чл. 4 като предмет на дейност на дружествата е записано:

*т. 1. **„изследване, реализация и развитие на научни разработки, иновативни идеи, индустриални проучвания и разработване на нови продукти и технологии“.***

Така разписаните всички дейности в т. 1, като **„изследване“**, **„развитие“** и **„разработване“** (на нови продукти и технологии) много трудно могат да се приемат и да бъдат включени в обхвата на понятието **„стопанска реализация“** като дейности в смисъла на неговата употреба в чл. 21, ал. 1, т. 15 на ЗВО и в чл. 2 на проекта за ПМС.

Единствено употребеното понятие **„реализация“** може да се обвърже донякъде с понятието **„стопанска“**, но не винаги и не във всички случаи, тъй като може да е налице и „реализация“, без обаче тя да има характера и да се определи като **„стопанска реализация“**.

Така вменените дейности, като **„изследване“**, **„развитие“** (на научни разработки) и **„разработване“** (на нови продукти и технологии) са типични за предмета на дейност на изследователски структури, но не и за предмета на дейност на търговски дружества, чиято цел е да осъществяват **„стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост“**.

2.1.2. В чл. 2 на проекта за ПМС в пълно съответствие с текста на чл. 21, ал. 1, т. 15 от ЗВО при определяне на целта на създаването на търговските дружества към ВУ ясно са посочени **обектите** на стопанска реализация и те са следните:

*„За стопанската реализация на **1. резултати от научни изследвания и 2. обекти на интелектуална собственост**, държавните висши училища ...“.*

Следователно обектите, които подлежат на стопанска реализация и които са ясно дефинирани в този текст и съответно трябва да се включат в предмета на дейност на търговските дружества, са:

- **„резултати от научни изследвания и**
- **обекти на интелектуална собственост“.**

За съжаление и учудване обаче, необяснимо защо в текста на т. 1, като изключим „иновативните идеи“, които по закон не са обект на интелектуална собственост, са

включени и описаните дейности, които се отнасят само до следните обекти:

- научни разработки и
- нови продукти и технологии.

Това всъщност означава, че от целия обхват на обекти на интелектуална собственост необяснимо защо:

- са изключени всички останали обекти, имащи най-пряко отношение към развитието на индустрията, селското стопанство, строителството и т.н.,
- изключени са изцяло произведенията на литературата, науката и изкуствата, които по същество представляват съвкупната интелектуална собственост в сферата на културата.
- изключен е и един специфичен и изключително важен за стопанската реализация обект като „ноу-хау“.

Това всъщност означава още, че:

- Университетите, които разработват нови сортове растения и нови породи животни, няма да имат право стопански да реализират тези обекти на интелектуална собственост, чиято цена на световните пазари се определя и измерва в десетки милиони долари;
- НАТФИЗ няма да може стопански да реализира свои сценични произведения и изпълнения както на своя сцена и със свои сили, така и да продаде свой сценичен или друг културен продукт на друг театър или културно учреждение;
- Музикалната академия няма да може също стопански да реализира свое музикално или музикално-сценично произведение по какъвто и да е начин;
- Същото се отнася и за Художествената академия;
- Университетът по архитектура, строителство и геодезия няма да може да реализира нито един свой проект – архитектурен, градоустройствен и т.н. (Става дума за университета като такъв, а не за негови преподаватели като самостоятелни автори);
- Изключени са от стопанска реализация и всички произведения на литературата, вкл. такива произведения, като енциклопедии, речници, справочници и др., разработвани от което и да е висше училище и т.н.

Заклучение: Целият текст на т. 1 на ал. 1 на чл. 4 дава напълно различен и неверен обхват и съдържание на предмета на дейност на търговските дружества, който не съответства на изискването за „стопанска реализация“ и който е в пълно противоречие с определената цел в чл. 21, ал. 1, т. 15 на ЗВО и в чл. 2 на проекта за ПМС.

2.2. Несъответствия по т. 2 на ал. 1 на чл. 4.

В текста на т. 2. на ал. 1 на чл. 4 в предмета на дейност на търговските дружества са включени следните дейности:

т. 2. „внедряване и продажба на научни разработки, в т.ч. доставка или изработване на необходимо оборудване за производство на иновативни продукти и обекти на интелектуална собственост, както и регистрация на патенти и търговски марки на национално и международно ниво“.

По този текст изказвам следните съображения:

2.2.1. Относно текста „внедряване“ ... „на научни разработки“. По-горе (т. 2.1. на I.) коментирахме вече проблема „внедряване“. Дружеството не е в състояние да осъществи самостоятелно процеса „внедряване“, а и това не е негова работа, а е работа на производствената структура, в която ще се внедрява обектът. Дружеството може съвместно с авторите на обекта, който ще се внедрява, да окаже единствено „съдействие“ при внедряването.

2.2.2. Относно текста „...изработване на необходимо оборудване за производство на иновативни продукти и обекти на интелектуална собственост“.

Като цяло текстът на т. 2 е доста хетерогенен като дейности и труден за осмисляне като съвкупност от напълно разнородни дейности в тяхната последователност и взаимообвързаност, но този текст специално мен ме изумява по няколко причини.

На първо място е трудно да си представя, че в предмета на дейност на дружеството ще влиза „доставката на оборудване за...“, но да приемем, че все пак е осъществимо като дейност.

Няма как обаче да си представя, а и да приема, че търговското дружество ще осъществява дейност по „...изработване на необходимо оборудване“, при това не за каквото и да е, а за „производство на иновативни продукти и обекти на интелектуална собственост“.

Първо, тук става дума за типично производствена дейност, която е напълно несериозно да се вменява в предмета на дейност на дружеството, и второ, аз поне не мога да си представя същността на самия израз като словосъчетание, а и като процес, при който търговското дружество ще „изработи необходимото оборудване“, с което ще се осъществява „производство на ...обекти на интелектуална собственост“!?

На трето място, в същата т. 3 на ал. 1 в предмета на дейност се отнася и „регистрация на патенти и търговски марки на национално и международно ниво“.

Оставям настрана не съвсем правилната употреба на понятието „регистрация на патенти“, но възниква въпросът: **Защо само на патенти и на търговски марки?**

Защо се изхвърля от предмета на дейност на търговските дружества регистрацията на другите обекти на интелектуална собственост, защото без такава регистрация те не получават и необходимата правна закрила, която закрила е главното основание за сключване на договор за продажба или лицензиране на обекта.

С посочения текст извън предмета на дейност на дружеството остава регистрацията и съответно получаването на правна закрила върху такива обекти, като: „полезен модел“, „промишлен дизайн“, „географски означения“, „нови сортове растения“, „нови породи животни“ и др. Това е едно тежко и необосновано осакатяване на обхвата на предмета на дейност на дружествата по неразбираеми за мен причини.

2.3. Несъответствия по т. 3 на ал. 1:

Не е ясно защо в т. 3 дейността на търговските дружества на ВУ се свежда единствено до „иновационно посредничество“ за „трансфера на технологии и знания между технологични центрове и технологични паркове“.

- Сам по себе си технологичният трансфер още не означава „стопанска реализация“. При това не е ясна посоката на осъществяване, а оттук и смисълът на този трансфер. Отделно че в този запис не става ясно за кои технологични центрове става дума – това университетски технологични центрове ли са или технологични центрове въобще, и т.н.
- Ако има смисъл въобще този запис в т. 3 на ал. 1, то считам, че по-голяма полза ще има не от това „**иновационно посредничество**“ (неизвестно какво представляващо), а едно **сътрудничество и/или съвместна дейност между търговските дружества с технологичните центрове и/или паркове за целите на стопанската реализация на научните резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, създадени в държавните ВУ.**

II. ОТНОСНО ВЪЗМОЖНОСТТА ДЪРЖАВНИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА
ОСВЕН ДА СЪЗДАВАТ СВОИ ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА
ЗА СТОПАНСКА РЕАЛИЗАЦИЯ НА РЕЗУЛТАТИ
ОТ НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ И ОБЕКТИ НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ,
ТАКА СЪЩО И ДА УЧАСТВАТ В КАПИТАЛА НА ТАКИВА ДРУЖЕСТВА (ООД И АД)

1. Нормативна уредба в проекта на ПМС

Тази възможност е залегнала в текста на чл. 2 на проекта на ПМС, който гласи, че:

За стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост държавните висши училища **1. може да създават дружества с ограничена отговорност и акционерни дружества** по реда на Търговския закон, **както и 2. да участват в капитала на такива дружества.**

В алинеите на чл. 3 вече се конкретизира участието на държавните висши училища в тези дружества по следния начин:

- Текстът на чл. 3, ал. 1 съответно посочва, **че академичният съвет на висшето училище взема решение за участието или прекратяване на участието на висшето училище в капитала на търговските дружества по чл. 2.**
- В ал. 2 на чл. 3 още веднъж се пояснява, **че висшето училище може да участва в капитала на търговски дружества само за стопанската реализация на резултати от извършените научни изследвания и създадените обекти на интелектуална собственост.**
- Като ал. 3 на чл. 3 вече регламентира самото участието на висшето училище в капитала на тези дружествата, **като той не може да бъде по-малко от 34 на сто от общия капитал на дружеството.**

2. Коментар по предложената нормативна уредба

Макар и кратка, така разписаната нормативна уредба на участието на държавните ВУ в дружества с ограничена отговорност и в акционерни дружества с външни партньори поражда много въпроси, като на повечето от тях едва ли може да се даде смислен отговор.

- Първият и най-важен от тях е какъв е смисълът от участие в тези дружества?

- Кой ще са съдружниците или акционерите в тези дружества?
- Каква гаранция дава за самостоятелност и независимост в решенията на ВУ записаното изискване за участие в капитала с не по-малко от 34 на сто?

С въпросите може да се продължи още достатъчно много, но отговорът дори на горните три, та бил той и в най-позитивен дух, едва ли ще ме убеди в необходимостта и целесъобразността от участието на висшето училище като съдружник с неизвестен партньор в едно ООД или АД по следните причини:

2.1. Заинтересованите лица от такова сътрудничество ще бъдат преди всичко лица, чийто интерес ще бъде най-вероятно наистина стопанската реализация на създадените във ВУ научни резултати и обекти на интелектуална собственост, но не толкова, за да осигурят приходи за ВУ, колкото за да организират експлоатацията и използването на тези обекти за свои нужди, изразяващи се преди всичко в извличането и получаването на възможно максималната маса на печалба за себе си.

Това, че основната част от реализираната печалба ще се присвоява не от ВУ, а от неговите съдружници, не буди и най-малко съмнение в мен, защото:

Съдружникът на ВУ почти със 100 процента сигурност ще бъде частно лице, чийто интерес ще бъде не само продажбата примерно на патента за изобретение, което може да направи и самото търговското дружество на висшето училище, колкото неговото внедряване в производството и организиране на промишлената му експлоатация. Този процес вече ВУ не може да осъществи, **първо:** самостоятелно, поради отсъствието на необходимите финансови, материално-технически и човешки ресурси, но най-важното е, че **второ:** не може и не е в състояние да осъществи какъвто и да е ефективен контрол върху начина и обема на промишлената експлоатация и търговска реализация на различните пазари и естествено, че не може да контролира паричните потоци и реализираната печалба от тази експлоатация.

Като имам предвид, че във всички случаи съдружникът на ВУ ще бъде финансово и ресурсно много по-мощен в сравнение с размера на ресурсите и възможностите на ВУ, реалността на такова съдружие ще се изразява във факта, че ВУ ще бъде съзателят на обектите, а съдружникът ще е този, който ще си осигури присвояването на лъвския пай от приходите от стопанската реализация на тези обекти.

Този модел на държавно произведена продукция и частно присвояване на приходите от нейната реализация е до болка познат още от 90-те години на миналия век. Сега проектът на ПМС ни го поднася в нова форма за възпроизводство, като разликата е, че вече държавните предприятия са заменени с държавни ВУ, а произвежданите материални продукти са заменени със създадени от ВУ обекти на интелектуална собственост. Иначе схемата за частно присвояване на получените приходи от стопанската реализация на тези обекти е променена само по форма, но не и по ефективност на съдържанието ѝ.

2.2. Привидната застраховка срещу поставянето на държавното ВУ в подчинено положение спрямо другите съдружници чрез записаното изискване за участие на ВУ в капитала с не по-малко от 34 на сто на практика не означава нищо, когато съдружникът

ще притежава останалите проценти до 100, а размерът на самия капитал, с който може да участва ВУ са смешните 5000 лв. плюс евентуално неизвестна по размер непарична вноса и евентуални отчисления от неизвестни по време и размер потенциални приходи.

При това игрите с вдигането на капитала от съдружник са до болка известни и лесно приложими, без в случая ВУ да имат възможност за някакво ефективно противодействие. В случая по-важен е съдружникът и договореното взаимодействие с него.

Заклучение: Участието на държавните ВУ в капитала на дружества с ограничена отговорност, както и в акционерни дружества за целите на стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост, го считам изцяло за нецелесъобразно и с определени вредни за ВУ последици поради описаните по-горе причини.

Създаването и участието в капитала на такива дружества има смисъл и може да даде определени положителни резултати единствено, ако участниците в дружествата са само държавни ВУ, които са решили да обединят своите сили, ресурси и възможности за създаването на една структура (ООД или АД) със значително по-големи възможности за стопанска реализация на създадените от тях резултати на научни изследвания и обекти на интелектуална собственост.

Тази възможност не противоречи и е в съответствие и с разпоредбата и на чл. 21, ал. 1, т. 15 относно правото на сдружаване на ВУ с други лица за целите на стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост.

III. ДРУГИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

В проекта на ПМС могат да се посочат още редица други слабости и пропуски като например този в чл. 8, ал. 3, т. 3, в която се посочва, че „постъпилите средства от отчисленията по ал. 2 могат да се разходват от висшите училища за **оценка на пазарния потенциал на интелектуалната собственост, която е регистрирана или подлежи на регистрация**“.

С този текст всъщност разходите за оценка на пазарен потенциал се свързват само с обекти на интелектуална собственост, ползващи регистрационен режим, като необяснимо защо **отново се изключват всички обекти, които са произведения на литературата, науката и изкуствата**, както и обектът „**ноу-хау**“, при които такъв режим липсва.

Бележки от такъв род могат да се посочат и други, но това едва ли има смисъл, защото текстовете на проекта на ПМС като цяло не могат да бъдат поправени с няколко отделни изменения и допълнения, за да може постановлението да изпълни своята цел и предназначение. Не могат, защото текстове са резултат на друга и то напълно неясна концепция, както и на друго виждане и разбиране за „стопанската реализация на

результати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост“ от търговските дружества на държавните висши училища.

Това виждане и тази концепция са неверни и съответно ПМС в този си вид не може да постигне своето предназначение и цел и следователно в този си вид не може да бъде прието.

Обобщено заключение: Нужен е изцяло нов текст на проекта на ПМС, съответстващ на концепция, която е адекватна на формулираната цел „**стопанската реализация на резултатите от научни изследвания и обекти на интелектуалната собственост**“.

ТРЕТИ РАЗДЕЛ

ЗАЩО ПРОЕКТЪТ НА ПМС Е РАЗПИСАН ПО ТОЗИ НАЧИН?

Пишейки настоящото становище, пред мен неминуемо възникна въпросът: Защо разпоредбите в проекта са разписани по този определено нелеп начин и с текстове, които в буквалния смисъл на думата обезсмислят самата цел на постановлението? Нещо повече, обезсмислят също смисъла и целта на съответните текстове в самия ЗВО.

За да бъде определен например предметът на дейност на търговското дружество по начина, направен с текста на чл. 4 във всичките точки на ал. 1, според мен има само две възможности:

Първата от тях е свързана с очевидното неразбиране и некомпетентност на авторите на текста относно това какво се включва в понятието „**стопанска реализация**“ и то не въобще, а конкретно на „**результати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост**“.

Към това трябва да се прибави и пълното неразбиране относно същността, продуктовите характеристики и стоковите параметри на самите **обекти на стопанска реализация**, определени в ЗВО, а и в проекта на ПМС, като: „**1. резултати от научни изследвания**“ и **2. „обекти на интелектуална собственост“**.

От една страна, в тези текстове на чл. 4 са включени дейности, типични за „**стопанска дейност въобще**“, което е много по-широко по обхват понятие от „**стопанска реализация**“ и то на 1. резултати от научни изследвания и 2. обекти на интелектуална собственост.

Едновременно с това, от друга страна, от текстовете на чл. 4, ал. 1 са изключени почти изцяло всички дейности, свързани и осигуряващи реалната стопанска реализация на точно тези обекти: 1. резултатите от научните изследвания на ВУ и създадените от тях 2. обекти на интелектуална собственост.

Определеният по този начин предмет на дейност на търговските дружества е напълно достатъчен те да останат създадени само по документ и тяхната работа предварително да е сведена до нулева полезност.

Или първата възможност бих я определил като резултат на некомпетентност.

Втората възможност е свързана с напълно съзнателно и умишлено разписване не само на чл. 4, но и на останалите текстове на проекта по начин, който предварително обезсмисля самата идея за създаване на търговски дружества към ВУ, защото както вече посочих:

първо: в предмета им на дейност се включват абсолютно несъвместими с целта на тяхното създаване дейности и

второ: едновременно с това са изключени почти напълно присъщи и необходими за осъществяване на предмета им дейности за „стопанската реализация на резултати от научни изследвания и обекти на интелектуална собственост“.

Не ми е приятно да го кажа, но на втори план се появяват и други цели или възможности, които не са в изгода на търговските дружества на държавните ВУ, и които се съдържат най-вече в текстовете, които бяха обект на критика до тук.

Не съм привърженик на конспиративните теории, но като имам предвид ожесточената съпротива на висшата администрация на Министерството на образованието и науката (МОН), главно в лицето на нейната правна дирекция (както и на определени други извън министерството среди), през цялото време на обсъждането и приемането в Народното събрание на новите текстове за разкриване на търговските дружества и особено грубото и арогантно надменно първо писмено становище по този повод на същата тази висша администрация, то съм съвсем склонен да повярвам в наличието на такъв умисъл.

По този начин на реализация на постановлението едновременно се постигат две цели: от една страна се изпълнява изискването на ЗВО за наличието на този нормативен акт, като от друга страна с тези текстове, той е само на хартия и на практика недействащ нормативен акт.

Мога, разбира се, да добавя и още факти в подкрепа на тази теза като например почти тригодишното „закъснение“ на появата на настоящия проект след приемането на допълненията в ЗВО през м. март 2016 г., както и спомена за един бивш зам.-министър на МОН, неуниверситетски професор, който на моя въпрос преди известно време кога ще излезе постановлението за търговските дружества, ехидно ми отговори: „Ще има да почакаш!“.

Впрочем във връзка с проекта за ПМС прочетох различни публикации както в пресата, така и в социалните медии, с естествено различни мнения по въпроса за проекта за постановление. В една от критичните публикации бе направено, кой знае защо, но не случайно припомняне за участието на настоящия министър на образованието и науката Красимир Вълчев в дебатите в Комисията по образованието и науката на НС.

Това за участието е така. В дебатите участваха и министър Тодор Танев, и Красимир Вълчев като главен секретар на МОН, като моите спомени са за едно разумно и професионално дебатиране при принципно отстоявани позиции от всяка от страните с разбираемата емоционалност на всеки един дебат.

Мисля, че тук е и мястото да кажа, че съм приятно изненадан от работата на Красимир Вълчев като министър на образованието и науката. Без да произхожда професионално от академичните среди и без да притежава присъщите академични титли, решенията, които той взема по отношение на висшето образование и на академичната общност, са в много по-голяма степен адекватни и полезни за системата в сравнение с тези на редица негови предшественици с гръмки академични титли и високи университетски и научни длъжности. Поне засега.

09.09.2019 г.